

והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא, (י"ט ט').

חטאת הוא, פירש רש"י, וזה לשונו, ולפי הלכותיו קראה הכתוב חטאת, לומר שהיא כקדשים להאסר בהנאה, ע"כ.

<<<

בענין חרב הרי הוא כחלל

וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת וכו' יטמא שבעת ימים.

א

הפרשה כאן איירי במי שנטמא במת, שטמא שבעה ימים, וצריך הזאה ביום השלישי וביום השביעי ממי הנדה, דהיינו מעפר שריפת הפרה שנתנו עליו מים חיים אל כלי.

ואחר כך כתוב זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים, והוסיף הכתוב וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב, (פירוש מי שנהרג על ידי חרב), או במת או בעצם אדם יטמא שבעת ימים, והצריכם הכתוב הזאה בשלישי ובשביעי, כמו שמפורש בקרא.

והנה מה שפירט הכתוב בחלל חרב או במת, כבר דרשו חז"ל שבא ללמד שחורב הרי הוא כחלל, פירוש שהנוגע בחרב שנגע במת הרי הוא כאילו נגע במת עצמו.

עיינ ברמב"ן כאן שביאר הענין, וזה לשונו, ואמר בחלל חרב כי דבר הכתוב בהווה, והוא הדין לחלל אבן או אגרוף וכו', ורבותינו עשו בו מדרש מפני יתורו (פירוש דכתיב בחלל חרב או במת), לומר שהחרב כחלל, שלא בא הכתוב אלא להשוות החלל והחרב, לומר שהוא נעשה אבי אבות לטומאה כמת עצמו, ומטמא אדם וכלים טומאת שבעה, ע"כ.

ומבואר שחרב שנגע במת שנעשה, לגבי דינים מסוימים, כמת עצמו, והיינו שטמא שבעה, ומטמא אדם וכלים⁽¹⁾.

והנה בהגדרת חרב הרי הוא כחלל, מצינו נידון בראשונים, באיזה חרב מדובר, האם זה דווקא חרב או כלי מתכות וכו', עיינ שם⁽²⁾.

וכן מצינו שדנו כלפי איזה דינים הוה החרב כמת עצמו, דהנה חלל (המת) עצמו מטמא במגע במשא ובאוהל, וכן מי שנטמא מהמת צריך הזאת מי חטאת בשלישי ובשביעי, וכן נזיר שנטמא מגלח עליו, וכן כהן מוזהר על טומאה זו מלטמאות לה.

והנה מצינו בזה שלוש שיטות עיקריות בראשונים.

(א), שיטת רבינו תם (עיינ תוספות נזיר נ"ד), שהחרב הרי הוא כחלל לכל דבר, שנטמא במגע ובמשא באוהל, וכן לגבי דין הזאת שלישי ושביעי, וכן לגבי נזיר שמגלח על טומאה זו אם נטמא, וכן שהכהן מוזהר עליו וכו', עיינ שם.

(ב), שיטת הרמב"ן (על התורה⁽³⁾), שהדין שהחרב הרי הוא כחלל, אינו לכל

(1) והנה פרטי דין זה של חרב הרי הוא כחלל, מבואר במשנה בריש אהלות, ועי' בראשונים שם באורך, ועי' גם בנזיר (מ"ג: ומ"ד), עיי"ש, ועוד.

(2) עי' ראב"ד שזה רק חרב ממש, אכן שיטת רש"י ותוס' ועוד, שחרב היינו כל כלי מתכות, ולא שאר כלים, ושיטת הרמב"ם והר"י מסימפוני"ט (עי' בתוס' נזיר, ובר"ש ריש אהלות), שה"ה כל כלי שטף (פי' כלים שיש להם טבילה וטהרה), שנגעו במת ג"כ דינם שהם כחלל, ועי'.

(3) ועי' ב"ב (כ).

דבר, ונאמר רק לגבי פרטים מסוימים, כגון שהחרב מטמא במגע ובמשא, אבל אינו כחלל לטמא באוהל, וכן הנטמא בחרב אינו צריך הזאת שלישי ושביעי, (וכן הנזיר אינו מגלח עליו, ואין הכהן מוזהר עליו).

ג), שיטת הרמב"ם (הלכות טומאת מת פרק ה' הלכה י"ג), שאין החרב מטמא אלא במגע בלבד, ולא במשא ובאוהל, אך מאידך פסק⁽⁴⁾ שהנטמא בחרב צריך הזאת שלישי ושביעי, עיינ שם.

והנה בביאור מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אי הנטמא מחרב צריך הזאת שלישי ושביעי, עיינ מה שכתב הגר"י בחידושויו על התורה (פרשת מטות), לבאר מחלוקת זו, וביאר שתלוי בפירוש הכתוב בפרשת מטות, דשם, אחר מלחמת מדין, כתיב ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים כל הרג נפש וכל נגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי וגו', שהרמב"ם⁽⁵⁾ מפרש שהאי כל הרג נפש מדבר במי שהרג על ידי חרב, ונטמא ההורג על ידי החרב, שהרי חרב הרי הוא כחלל, אך הרמב"ן בפירושו שם, פירש כל הרג נפש שמיירי בנושא המת, ונטמא בטומאת משא, עיינ שם.

וביאר הגר"י⁽⁶⁾ שהנפקא מינה הוא לגבי דין הזאה הכתוב בפסוק זה, דלפי דעת הרמב"ם שפסוק זה איירי בחרב הרי הוא כחלל, הרי כתיב כאן להדיא שבנטמא על ידי חרב, צריך הזאת שלישי ושביעי, מה שאין כן לפי הרמב"ן הך קרא לא מיירי כלל לענין חרב הרי הוא כחלל, רק לגבי טומאת משא, ובמי שנשא את המת ממש, ולפי זה כל הדין של חרב הרי הוא כחלל לא הזכיר רק בפרשת חוקת, ושם לא הזכיר שצריך הזאת שלישי ושביעי, וממילא הנטמא בחרב אינו צריך הזאה בשלישי ובשביעי, עיינ שם, ודו"ק.

ב

והנה עיינ רש"י שם בפרשת מטות, אהא דכתיב כל הרג נפש, שפירש שמיירי בהורג על ידי דבר המקבל טומאה, וזה לשונו, כל הרג נפש, רבי מאיר אומה, בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר, ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת, כאילו נוגע במת עצמו, או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו, תלמוד לומר וכל הנוגע בחלל, מקיש הורג לנוגע, מה נוגע על ידי חבורו אף הורג על ידי חבורו, ע"כ.

ועיינ ברמב"ן שם, אחר שהביא דברי רש"י, הקשה על פירושו באיזה כלי מיירי שנגע, דאי מיירי בכלי שטף הא אינו מטמא טומאת שבעה, ואי מיירי בכלי ברזל (וחרב הרי הוא כחלל), כבר למדנו בפרשת חוקת שהחרב הרי הוא כחלל, ותו לא צריך למימר שנטמא על ידי שהרג בו וכו', עיינ שם.

אכן יש לומר שרש"י סבירא ליה כדעת הרמב"ם, ושפיר מיירי אף בכלי ברזל, ומה שכתוב עוד פעם בפרשת מטות דין זה שחורב הרי הוא כחלל, יש לומר משום דבר שנתחדש בו, דבפרשת חוקת לא הזכיר כלל שמי שנטמא על ידי חרב יצטרך הזאת שלישי ושביעי.

מה שאין כן בפרשת מטות, כתיב להדיא שההורג נפש נוגע בחרב צריך הזאה שלישי ושביעי, ואם כן יש לומר שמה שנשנה כאן דין חרב כחלל, הוא

(4) עי' פ"ז מהל' נזירות ה"ח.

(5) פ"ה טו"מ ה"ג.

משום דין שנתחדש בו, שצריך גם הזאת שלישי ושיביעי, ודו"ק.

אכן מה שעדיין צריך ביאור הוא, האם רש"י סבירא ליה גם כדעת הרמב"ם, לגבי הדין שאין החרב מטמא במשא, דאפשר שסבירא ליה כדעת הרמב"ם רק לגבי פרט זה שצריך הזאה, אבל לגבי הדין שאינו מטמא במשא, אפשר לומר דסבירא ליה שיכול לטמאות במשא, או דנימא שדינים אלו קשורים זה בזה, ואי סבירא ליה שצריך הזאה, ממילא גם יפרש שאינו מטמא במשא, וצריך ביאור.

ג

תנן בריש בבא קמא (ב.), ארבעה אבות נזיקין, ומקשה הגמרא, מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות, תולדותיהן כיוצא בהן, או לאו כיוצא בהן.

ועיין שם בגמרא שהביאו עוד דברים שיש בהם אבות ותולדות, ויש שתולדותיהן כיוצא בהם, וכמו תולדות של מלאכות שבת, שחייב על התולדות כאבות, ויש שאין תולדותיהן כיוצא בהן, וכמו לגבי טומאה, שאין התולדות כיוצא בהן של האב.

ועיין שם (ב.), דקאמר תולדותיהן של אבות הטומאה לאו כיוצא בהן, דאילו אב הטומאה מטמא אדם וכלים (טומאה חמורה), ואילו תולדות מטמאין רק אוכלין ומשקין (טומאה קלה), אבל אדם וכלים אינו מטמא.

והנה בטמא מת שתולדותיהן לאו כיוצא בהן, פירוש רש"י, וזה לשונו, וטמא מת, מי שנגע במת הוי אב הטומאה, דמת עצמו אבי אבות הטומאה הוא, והנוגע בו הוי אב הטומאה, ומטמא אדם וכלים וכו', ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור, לאיזה ענין כתב כאן שהמת עצמו הוא אבי אבות הטומאה, הא לא היה צריך לומר רק שאב הטומאה מטמא טומאה חמורה (אדם וכלים), ותולדת הטומאה אינו מטמא רק טומאה קלה, שזה אוכלים ומשקים,

דכל הגדרה זו שהמת נקרא אבי אבות הטומאה, זה המצאה של רש"י במה שפירש כאן לענין תולדותיהן לאו כיוצא בהן.

ולכאורה במה שכתב רש"י לחדש שהמת הוא אבי אבות הטומאה, מבואר שבא לפרש הגדרה של אבות ותולדות לגבי טומאה, שאב נקרא מה שמטמא טומאה חמורה, והתולדה נקרא מה שמטמא טומאה קלה, וממילא אם מצינו שגם המת מטמא טומאה חמורה, בהכרח שגם המת הוא אב הטומאה, ואף שאב הטומאה הוא מדריגה פחותה מאבי אבות הטומאה, מכל מקום אין זה תולדה אלא אב, מכיון שמטמא טומאה חמורה, שהוא המגדיר אב הטומאה, ודו"ק.

ולכאורה מבואר ההגדרה של תולדה, שהוא שנולד כאן דין חדש שלא היה עד עכשיו (ולמשל לגבי שבת איסור חדש), ולגבי טומאה שדבר שנטמא יטמא, אין זה דין חדש, שכך הדין שמה שנטמא יטמא, ולא מיקרי תולדה רק היכא שיש דין חדש וכגון שאינו מטמא טומאה חמורה, ודו"ק.

אכן עיין בתוספות שם, ד"ה דאילו וכו', שהקשה על מה שאמרו שטמא מת תולדותיהן לאו כיוצא בהן, וזה לשונו, ואם תאמר והרי טמא מת עושה כלי מתכת כיוצא בו, דחרב הרי הוא כחלל, אלמא יש מהן כיוצא בהן, ויש לומר דאכתי אינו עושה כיוצא בו, שאותו כלי מתכת אין עושה כלי מתכת אחר כיוצא בו וכו', ע"כ.

והנה מקושיית התוספות מוכרח שסבירא ליה שההגדרה של תולדה אינו אם יש כאן דין חדש 'שנולד', אלא תולדה הוא דבר שבא מכוחו, ואם כן כיון שהחרב בא מכוחו של החלל הרי הוא נחשב כתולדה שלו, ודו"ק⁶.

6) והנה בהגדרה זו של אב ותולדה, י"ל שבזה גופא פליגי שם, בתולדותיהן לאו

פרפראות/המשך

'ייקחו' אליך, שביאור פרה במקום מה שפרקו מעליהם נזמי הזהב כדי לעשות העגל, ושתיה **פרה אדומה**, שתבוא אמה ותקנח צואת בנה וכו', עיין שם.

ואם כן עצם הכפרה לכאורה אינה תלויה בזה אם היא כשירה או לא, רק תלוי בלקיחה אם תיקנו כנגד מה שלקחו לעגל, ואם כן כבר לקחו, ואף שהפרה אינה כשירה, מכל מקום הרי היה כאן לקיחה של פרה אדומה, ואמאי לא יהא כאן כפרה.

אכן יש לבאר על פי מה שיסד לנו הבית הלוי (בפרשת כי תשא), שהקשה שמצינו שפרה אדומה נקראת חק וכו', ומאידך מצינו שחז"ל נתנו טעם לפרה אדומה, שמכפרת על חטא העגל, וכמו שהביא רש"י מר' משה הדרשן, וזה לשונו, משל לבן שפחה שטיינף פלטיין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל, ע"כ, וביאר הבית הלוי, שחטא העגל היה מפני שרצו לעשות מעשה דווקא על דעת עצמם, ולפי מה שהם מבינים, וזה גרם עד כדי כך שיעשו מעשה שלא נצטוו עליה, אכן דבר זה לחטא יחשב וכו', והתיקון לזה הוא שיעשו פרה אדומה, ואף שאינם יודעים טעם הדבר, וזה גופא שעושים בלי להבין הטעם, (ורק מה שנצטוו על ידי משה), וזהו התיקון לחטא העגל, שהחטא היה שרצו לעשות לפי דעת עצמם, והתיקון הוא מבטלים רצונם להקב"ה, עיין שם¹.

ומבואר שעיקר התיקון, אינו בלקיחת הפרה, אלא בביטול הדעת, שמבטלים דעתם לדעת המקום.

ולפי זה מבואר היטיב מה שכתב הרמב"ם שכשחטו הפרה לשם חולין שאינה מכפרת, דהוה אמינא שאפשר שיהא כאן כפרה, דמכל מקום לקחו פרה

ולכאורה היינו מה שקבעו חז"ל (עבודה זרה כ"ג), לגבי פרה אדומה, שאף שנעשית בחוץ, מכל מקום חטאת קרייה רחמנא.

והנה הרמב"ם בהלכות פרה (פרק א' הלכה ט'), כתב, וזה לשונו, נשחטה (הפרה) לשם חולין, תפדה, ואינה מכפרת, ע"כ.

ובכסף משנה שם, כתב שמקור דברי הרמב"ם, (בנשחטה לשם חולין) שתפדה, מהא דתניא (שבועות י"א), נשחטה (הפרה) תפדה, ואף שרש"י מפרש שאיירי בנשחטה חוץ למקומה, ומשום הכי תפדה, מכל מקום הרמב"ם מפרש שנשחטה שאמרו היינו לשם חולין, ותניא תפדה.

ועיין בכסף משנה שם, שהקשה על מה שהוסיף הרמב"ם וכתב 'ואינה מכפרת', וזה לשונו, ויש לתמוה על מה שכתב רבינו, ואינה מכפרת, דהא לא כתיב בה כפרה, ואין לומר שטעמו משום דחטאת קרייה רחמנא, דהא חטאת ששחטה לשם חולין כשירה, (רק שלא עלו לבעלים לשם חובה), כמו שכתב בפרק ט"ו מפסולי המוקדשין, ויש לומר שמאחר שלא עלתה לבעלים, שייך לומר בה אינה מכפרת, ועוד יש לומר שרמז למה שאמרו בסוף מועד קטן (כ"ח) למה נסמכה פרשת פרה וכו', לומר לך מה פרה מכפרת, אבל מכל מקום קשה, מי הכניסו לרבינו לכתוב דבר שלא הזכיר לא בגמרא ולא בתוספתא, ועוד מאי קא משמע לן דאינה מכפרת, פשיטא, ואפשר דמשום דבא קאמר תפדה, מפני עורה, כלומר דאין בה הנאה אלא בעורה בלבד, קאמר דהאי אינה מכפרת, וכיון שכן אף בשרה מותר בהנאה, וצריך עיון, ע"כ.

והעולה מזה הוא, שצריך ביאור מה שהזכיר הרמב"ם בפרה שלא נעשית כמצותו שאינה מכפרת.

והנראה, דדבר זה גופא שהפרה מכפרת צריך ביאור, דמה שפרה מכפרת מבואר ברש"י (מר' משה הדרשן), שבא לכפר על חטא העגל, וילפינן מדכתיב

1) ועי' מש"כ בליקוטי נ"י תשפ"א.

והנה לפי מה שנתבאר בדעת רש"י, שהגדרת תולדה הוא שיש דין חדש, ולא דבר הבא מכוחו, יש לומר שמה שאמרו חרב הרי הוא כחלל, אין זה משום שנחשב כתולדה שלו, אלא צריך לומר שהחרב הוא כחלל ממש, אכן לדעת התוספות שהגדרת תולדה הוא דבר הבא מכוחו, אז חרב שהוא כחלל אף שיש לחרב דינים של החלל ממש, מכל מקום תולדה הוא, ודו"ק.⁷

ד

והנה לפי זה יש לומר בדעת רש"י, שמה שהחרב מטמא הרי הוא כמו שהחלל עצמו טימא, ואם כן כשנטמא מחמת החרב כל הדינים של טומאה שבאים מחמת השם טומאה של החלל, יטמאו גם על ידי החרב, שחרב הרי הוא כחלל.

והנה הדין שהנטמא צריך הזאת שלישי ושביעי, זה דין מחמת השם טומאה, שדבר הנטמא במת צריך הזאה, אם כן גם מה שנטמא מהחרב דינו הכי, ויצטרך הזאת שלישי ושביעי, ודו"ק.

והנה כל זה הוא אינו אלא לאחר שנתרבה שגם על פרט זה נאמר שחרב הרי הוא כחלל, וכיון שקיבל שם חלל הרי הוא כמו החלל, אבל בכדי שיקבל שם חלל על החרב צריך לימוד מיוחד לכל פרט ופרט, ואם אין ילפותא לפרט מסיום, אין בפרט הזה דין חלל, ודו"ק.

כיוצא בהן דנזיקין, דעי' רש"י שכת' שהנפק"מ הוא לגבי תשלומין, ועי' מה שהקשו שם על רש"י, אך לפי התוס' י"ל שגם בנזיקין הגדר של תולדה הוא מה שבא מכוחו, ונפק"מ לגבי שם מזיק, ועי' ברי"ף ורא"ש שם, (ועי' ח' הגרי"ז שם), ודו"ק. (7 ועי' חולין (ע"א:), מחלו' רש"י ותוס' לגבי נטמא מדרס האם זה נחשב שבא מכח הזב או לא, עיי"ש, ומש"כ שם, ודו"ק.

והנה לגבי טומאת מגע, מצינו שיש ריבוי להדיא שמטמא וממילא שם הרי הוא כחלל ואף צריך הזאה, מה שאין כן לגבי אוהל, לא מצינו ריבוי, וכדכתיב 'אדם' כי ימות באהל, וכן לא מצינו ריבוי להדיא לרבות משא"ב.⁶

אם כן יש לומר שמה שחרב הרי הוא כחלל, אינו אלא על טומאת מגע בלחוד, ודווקא שם מה שנתרבה, נתרבה לגמרי, אף לגבי להטעינו הזאה, שיש לו כבר שם טומאה עליו ודו"ק.

וממילא יש לומר שרש"י סבירא ליה כדעת הרמב"ם, שרק בטומאת מגע נאמר הדין של חרב הרי הוא כחלל, ולא בטומאת אוהל ומשא.

אכן לפי דעת הרמב"ן יש לומר, דסבירא ליה שהחרב נחשב כתולדה של החלל, וכמבואר בתוספות, וזהו ההגדרה של חרב הרי הוא כחלל, אם כן כמו שהחרב מטמא במגע כך מטמא במשא, ובעצם היה גם צריך לטמא באהל רק שלגבי אוהל יש מיעוט מסוים, אבל בלי מיעוט זה הרי תולדה זו הוא כמו האב, ולא מצינו מיעוט לגבי טומאת משא.

אכן לגבי דין הזאת שלישי ושביעי, אין זה דין במה שהחרב מטמא ואין זה תולדה של החלל, אלא פועל יוצא מן הטומאה, ולפי הרמב"ן יש לומר שאינו נכלל בהך ילפותא של חרב הרי הוא כחלל שזה דין במה שבא מכוחו, ומכיון שלא מצינו שום ריבוי על זה, וממילא יש לומר שעל פרט זה לא נאמר חרב כחלל, ושפיר אינו צריך הזאת שלישי ושביעי, ודו"ק.

(8 ועי' מש"כ הרמב"ם בפ"ה הטומאת מת ה"ג.

פרפראות/המשך

דאפקיד כיפי גביה חבריה, אמר ליה הב לי כיפי, אמר ליה לא ידענא וכו' שרב נחמן חייבו לשלם, ואף גבה לאפדניה מיניה, ועיין שם שלבסוף אישתכח כיפי, ואיקור, אמר רב נחמן הדרי כיפי למרייהו והזרא אפדנא למרה, ורבא הקשה מהא דתנן בריש המפקיד, שאם שילם ולא רצה לישבע, שהחפץ שייך לשומה, אם כן כאן נמי נימא הכי, ואמאי מחזיר הכיפי לבעלים, ורב נחמן לא ענה לרבא כלום, רק התעלם מקושייתו, עיין שם.

הרי מבואר דבמקום שלדעת הרב התלמיד שואל שלא לענין הרב אינו צריך להשיב לו (ואפשר שאדרבא צריך שלא להשיב לו²).

ויש לומר שגם כאן כשבאו בטענה של למה נמות אנחנו ובעירנו, תינה על עצמם יש להם טענה של למה נמות, אבל מה הטענה כלפי הבהמות שימותו, ולכאורה אין זה טענה כלל, דמה זה שייך כלל, לגבי שתיית מים, הרי אין זה אלא טענת הפסד ממון.

והנה אם רואים שמכל מקום הקב"ה משיבם על טענה זו, בהכרח שזה משום שחס הוא על ממונם של ישראל, ויש לומר שזה מה שכתב רש"י, שממה שהקב"ה אמר למשה להשקות גם את בעירים, מכאן ראייה שחס הקב"ה על ממונם של ישראל, דייקא מטעם זה ולא מטעם אחר, ודו"ק.

***

יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו וגו' (כ' י"ב).

בפרשה זו מבואר עונשם של אהרן ומשה על חטא מי מריבה, וברש"י מבאר שהחטא היה על שלא האמנתם, משום שלא היה כאן להקדישני, לקדש שמו

(2) וכן מצינו בעוד מקומות, עי' ברמב"ם הל' ת"ת פ"ד, ובשו"ע הל' ת"ת, ועי' מש"כ בענין זה במק"א.

אדומה ועשאוהו כדן, ועל זה קא משמע לן דעיקר כפרת הפרה, הוא העשייה כמו שנצטוו, ובלי דעת עצמי (אייגנער דעת), וכאן כששחטו לשם חולין, הרי עירב כאן דעת עצמי, ומשום הכי אינה מכפרת, דבמעשה הפרה צריך לעשות רק לפי מה שנצטוו.

ויש לומר שזה גופא קא משמע לן הרמב"ם, ודו"ק.

והנה אף דלכאורה כפרה זו אינו שייך לדיני הקרבן שנקרא חטאת, אלא עצם מעשה הפרה מכפר, וכמו במיתת צדיקים, מכל מקום נראה שזה מרומז כאן בפרשה, דהנה אם נדקדק בפרשה נראה, שלא הזכיר שם חטאת אלא שני פעמים, חדא הא דכתיב למי נדה חטאת הוא, ועוד הא דכתיב ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת.

ואפשר שדייקא בשני פסוקים אלו נקראת הפרה חטאת, שפסוקים אלו כתובים בזריקת אפר הפרה על בני ישראל, והיינו גמר מעשה הפרה, דמה שנקראת הפרה חטאת, שבאה לכפר עליהם כחטאת על חטא העגל, זה רק אחר הזריקה, שכל מעשיה נעשו כמו שנצטוו, ודייקא עכשיו נקראת חטאת, ודו"ק.

***

והשקית את העדה ואת בעירים, (כ' ח').

ואת בעירים, פירש רש"י, וזה לשונו, מכאן שחס הקב"ה על ממונם של ישראל, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור איזה ראייה יש ממה שציווה והשקית וכו' ואת בעירים, שחס על ממונם, הרי עם ישראל הם שביקשו שישקו גם את בעירים, וכמו שכתוב שאמרו ולמה הבאתם את וכו' למות שם אנחנו ובעירנו, והרי יש לומר שהקב"ה השיבם על מה שביקשו, ואיזה ראייה יש שהקב"ה חס על ממונם.

אכן נראה דעיין בבא מציעא (ל"ה), בעובדא דרבא ורב נחמן, דההוא גברא

יתברך, והיה כאן חסרון של קידוש השם.

וענין זה של חסרון של קידוש השם, עיין מה שכתב רש"י בד"ה **להקדישני**, וזה לשונו, שאילו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה וכו', עיין שם.

ומבואר שעיקר חטאם היה שלא היו צריכים אלא לדבר אל הסלע, ולא להכותו וכו'.

ולכאורה צריך ביאור דהא בפעם הראשונה שביקשו מים (בפרשת בשלח), שם נצטוו דווקא להכות את הצור, ואם כן מאי שנא כאן שנצטוו רק לדבר.

ונראה לבאר על פי מה שאמרו חז"ל (תענית טו), דבתחילה (פעם הראשונה) היו מי הבאר בזכות מרים, ורק כשנסתלק הבאר במיתתה, אז חזר הבאר בזכותם של משה ואהרן, עיין שם.

והנראה שיש נפקא מינה אם המים באים בזכות מרים או בזכות משה ואהרן, דהנה אצל נשים, מצינו שהתורה הקפידה לדבר בלשון רכה, לשון אמירה (עיין בפרשת יתרו, **כה תאמרו**), מה שאין כן אצל אנשים שמצינו בתורה שהקפיד לדבר בלשון קשה, לשון דיבור וכו'.

ולפי זה יש לומר דבתחילה כשבאו המים בזכות מרים, שפיר אפשר להכות, שזה בחינת אמירה רכה, שזה בחינת שכר ועונש ימין מקרב ושמאל דוחה³, שהעובד משום שכר ועונש הרי הוא עובד שלא לשמה, מה שאין כן כשבאו המים בזכות משה ואהרן, שם כבר צריך לשון קשה לשון דיבור, שזה בחינה של לשמה, ומשם הכי היו צריכים דווקא לדבר אל הסלע, ולא להכותו, כדי שילמדו שצריכים לעסוק בתורה ובמצוות לשמה, ואז יגיע השפע גם באופן זה, ועל ידי שהיו מדברים אל הסלע היו כולם רואים את מעלת תורה לשמה, והיה מתקדש שמו לעיני העדה וכו', ודו"ק.

***

וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וגו', (כ"א ו').

הנה מה שהקב"ה שלח דווקא שני עונשים אלו, יש לומר שמשום שהיה כאן שתי עבירות, 1) שדיברו כנגד הקב"ה, 2) שדברו כנגד משה, ומשום הכי נשלחו 1) נחשים, 2) שרפים, כנגד שתי עבירות אלו⁴.

והנה לכאורה יש כאן מדה כנגד מדה, שכנגד מה שדברו במשה, יש לומר שנשלחו נחשים, וכמו שמצינו ביומא (כ"ב:), כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם, שנחשים באו כנגד עבירה של דיבור במשה.

וכנגד מה שדיברו כנגד השכינה, נענשו שנשלחו בהם שרפים.

והנה תנן באבות (פרק ב' משנה י'), הזהרו בכבודן של תלמידי חכמים, שנשיכתן נשיכת שועל, ועקיצתן עקיצת עקרב, ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם נגחלי אש, ולכאורה מצינו שגם עונש של שרף שייך כשמדברים כנגד תלמיד חכם.

אכן יש לומר שבעצם כל מי שפוגע בתלמיד חכם, יש בזה גם פגיעה כנגד ה', ומשום הכי יש גם באופן הזה לחישת שרף, ודו"ק.

***

ויתפלל משה בעד העם, (כ"א ז').

ויתפלל משה, פירש רש"י, וזה לשונו, מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור אמאי מי שמקשבים ממנו למחול ואינו מוחל, יחשב לאכזה, אין הכי נמי שאינו נחשב כרחמן וכדומה, אבל עד כדי כך שיהא נקרא

אכזרי, אמאי.

ונראה בהקדם שצריך להגדיר מה היא אכזריות, והנה ילפינן מפרשה זו שלא יהיה אכזרי, והיינו שאם משה לא היה מוחל היה נחשב כאכזר.

והנה הא שהיה נחשב אכזרי, יש לומר שזה רק משום שנענשו משום שפגעו בכבודו של משה, וכמו שכתוב **וידבר העם באלקים ובמשה**, וזה גרם ש**וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים** וכו' ואז **וימת עם רב מישראל**, הרי שאם משה לא היה מוחל היו מתים מישראל, ואפשר להבין אמאי יחשב לאכזרי, שמפני שאם אינו מוחל על כבודו גורם שאחרים ימותו.

והנה יש לומר שאין זה דווקא כשהשני נענש על ידי מיתה וכדומה, שרק אז נחשב הוא לאכזר אם אינו מוחל, רק כל היכא שהשני סובל משום שהוא אינו רוצה למחול, זה נקרא אכזרי, ודו"ק.

ולפי זה יש לבאר דברי רש"י כאן, דהרי מי שבא לבקש מחילה, לכאורה מצטער הוא על מה שעשה, דאי לאו הכי לא היה מבקש מחילתו⁵, והנה אם אינו מוחל נמצא שהוא גורם למבקש להצטער, ולכאורה הסיבה שאינו רוצה למחול הוא מפני שפגעו בכבודו, הרי שאינו מוחל משום כבודו, ויוצא דמשום מה שנראה בעיניו כדבר שהוא כבודו שלו, משום זה משאיר הוא את חבירו בצער, ואין לך אכזריות גדולה מזו, ודו"ק.

***

ויתפלל משה בעד העם, (כ"א ז').

ויתפלל משה, פירש רש"י, וזה לשונו, מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול, ע"כ.

ולכאורה היינו שילפינן שצריך להיות כמשה שמחל, ואם לאו יחשב לאכזה כמו שהיה אצל משה אם לא היה מוחל.

אכן צריך ביאור איך ילפינן ממה, דשם שאני, שאצל משה הרי אם לא היה מוחל היה עם ישראל מתים, ושפיר יכול ליחשב כאכזרי, אך שאר מי שאינו מוחל אמאי יחשב כאכזרי, וצריך ביאור.

ונראה דהנה יש שאין גורסים ברש"י תיבת 'מחילה', רק גרסו שמכאן למי שמבקשים ממנו (להתפלל), שלא יהא אכזרי, ע"כ⁶.

והיינו שכלל לא איירי כאן בבקשת מחילה ממשה, ולא כנגדו חטאו, אלא ביקשו שיתפלל בעדם להקב"ה.

וביאור הדבר, דעיין רש"י לעיל אהא דכתיב **באלקים ובמשה**, וזה לשונו, השוו עבד לקונו, ע"כ.

ומבואר שחטאם היה שהשוו את משה להקב"ה, ואם כן כשבאו לפני משה, ואמרו לו **חטאנו כי דברנו בה' ובך**⁷, באו להתוודות על חטאם, וביקשו שיתפלל בעדם להקב"ה, וזה גופא שאמרו **חטאנו** היה הוידוי, והיינו שעכשיו התחרטו על מה שאמרו, ובאו והתוודו, ועכשיו ביקשו ממשה **התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש**.

ולפי זה מבואר שלא הייתה בקשתם ממשה שימחול להם, אלא ביקשו שמשה יתפלל בעבורם, והשתא מבואר מה שכתב רש"י מכאן למי שמבקשים ממנו (פירוש להתפלל בעבורם כשהם נענשים). שלא יהא אכזרי, שמי שאינו מוכן להתפלל על מי ששב בתשובה והתוודה נקרא אכזרי, ודו"ק.

5) וגם אם מבקש מחמת פחד, הרי גם באופן זה נחשב המבקש למצטער, ודו"ק.

6) ועי' מד"ר ובתנחומא כאן, ולכאוף הם המקור לדברי רש"י, ועי' בכת"י שכת' שמבקשים ממנו מוטו, ועי'.

7) ועי' בש"ך עה"ת, שביאר שהתשובה הייתה שאמרו **בה' ובך**, שבזה חטאו שהשוו.

3) ועי' מש"כ הרמב"ם בהל' תשובה, ודו"ק, ועי' מש"כ בהל' אישות פכ"א ה"ט, ודו"ק.

4) ועי' באוה"ח כאן, מש"כ שבאו כנגד לשה"ר שדיברו לשה"ר כנגד משה וכנגד הקב"ה, עיי"ש, ודו"ק.